Ի. Եթէ մի աշխարհականի զազրագործութիւնը գիտենայ երէցը, և եպիսկոպոսին չըյայտնի՝ այս կանոններով որոշած պատուհասին են-թարկուի. եթէ եպիսկոսին յայտնելուց յետոյ, նա կաշառ առնի ու ծածկի կամ ակնառութեամբ վարուի, այնպիսին նզոված լինի և եկե-ղեցուց մերժուի. Նոյնպէս լինի եթէ իշխաններից մէկը իմացաւ և թագ-ցրեց կաշառքի կամ ակնառութեան համար . . . . Եթէ իշխաններից կամ նորա ընտանիքից մէկը մծղնէութեան մէջ գտնուի՝ նզովեալ լինի, մարդամէջ չըհամարձակի մտնել . . . .

—

Ժողովականները այս կանոնները հաստատելուց յետոյ, զօրքերի ու զօրագլուխների առաջ կարդացին. զօրքերն ու զօրագլուխները, իշխան-ներն ու նախարարները, ազատներն ու շինականները առուժէին միա-բերան. «Այո՛, այո՛, կարգ և օրէն այդ կայցէ՝ ինչ որ վասն մերոյ օգ-տի է և փրկութիւն ոգւոց մերոց. իշխանութիւն եկեղեցւոյ Աստուծոյ և մեզ առաջնորդ և առիթ ի կեանս յաւիտենից. ամէն*).

(Կըշարունակուէ). Յ. Վ. Մ.

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ

ԴՐԱՄԱՅ ԵՐԵՔ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ.

(Շարունակ. Արարուած Բ. Ը.)

—

ՏԵՍԻԼ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ.

Առաջին անձինք. ԴԵՄԼԵՐ. ՔԷԹԽԷՆ *եւ* ՖՐԻԴԵՐԻԿԱ. *(ձեռնոց շինողներ մտնումեն աջ կողմից).*

ԴԵՄԼԵՐ *(կատարեալ լրջութեամբ մօտենումէ Ռօլֆին այն ժամանակ. երբ երկու աղջիկները մնացել են գլուխ բեմի խորքումը, նայումեն Ագաթայի եւ Ռօլֆի վերայ փախուստին իրար հետ).*

Խնդրեմ ներել, որ անհանգիստ եմ անում ձեզ. պ. Ռօլֆ (Նայումէ աղջիկներին եկած կողմը)։ Բայց ես պարտք համարեցի խըն-դրել ձեզանից ուշադրութիւն դարձնել այն բանի վերայ, որ տան առաջ ես տեսայ այսօր կրկին նոյն խակ մարդը։

ՌՕԼՖ. *(անքաւական որ նորան չփոխեցին).*

Ո՞ւմ, անունն ի՞նչ է այն մարդուն։

(*) Պատմ. Փաւզ. գլ. Ը. եր. 56 — 68.

ԴԵՄԼԵՐ․

Նորան, որի մասին արդէն ձեզ տեղեկութիւն եմ տուել, որ նա բոլոր այդ օրերը, իբր գիտութեամբ թափառում էր մեր տան շուրջը, այնպէս ծեր է, սպիտակահեր (Ճերմակամօրուք), հագնուած է ինչպէս մուրացկան։ Ամէն երեկոյ նա գնում էր մեր տունը և շատ անգամ կանգ է առնում այգու պատի մօտ։

ՐՕԼՖ․

Ինձ ասացէք, երբ նա գարձեալ կերեւայ։ Ի՞նչ է պէտք այն օրիորդներին։

ԴԵՄԼԵՐ․

Նորա ձեղանից խնդիր ունին։

ՐՕԼՖ․

Այսպիսի տարաժամ։ (Վեր է կենում)։

ՔԷԹԽԷՆ․ (պարկեշտութեամբ մօտենում է․ Ֆրիդերիկա ուելի համարձակ և անձնապաստան գալիս է նորա ետեւից)։

Ներեցէք պ․ Րօլֆ։ Մենք եկել ենք յանձնարարութեամբ։

ՐՕԼՖ․

Ո՞ւմից։

ՔԷԹԽԷՆ․

Մեր օրիորդներից, որոնք բանում են ձեր գործարանում։

ՖՐԻԴԵՐԻԿԱ․

Դուք յանկարծ արձակեցիք մեր ընկերներից մէկին Դորոթէյ Վենտերին, առանց պատճառի։

ՐՕԼՖ․

Արձակեցի այն պատճառաւ, որ նա փորձում էր այնպէս, որ օրիորդներին անխայել է։ Ես կարծում եմ, որ դուք յանձնարարութիւն չունիք պաշտպանելու նորա փառք ու բարքը։

ՔԷԹԽԷՆ․ (հեզութեամբ)։

Ո՛չ, ո՛չ, պ․ Րօլֆ․ բայց կարելի է, ձեր յայտնի բարեսրտութիւնը․․․։

ՖՐԻԴԵՐԻԿԱ․ (նայում է փոքր ինչ յանդգնաբար Ագաթայի վերայ)։

Այս տեսակ բան պատահում է ուրիշների հետ էլ, պ․ Րօլֆ։ (Ագաթա նստելով Նորա հայեացուածքը ողջունում է և յարգանքով իր տեղից վեր է կենում)։

ՐՕԼՖ․ (այս բոլորը տեսնում է․ աշխատելով հանգիստ մնալ, դէպի Ֆրիդերիկա)։

Վիճելու չենք մենք այս տեղ այժմ։ Բացատրութիւնների համար ես ժամանակ եմ նշանակել գրասենեկում՝ գործից յետոյ։ Այժմ գիշեր է արդէն։ Մնաք բարեաւ։

ՖՐԻԴԵՐԻԿԱ․

Դուք դէպի մեզ շատ անբարեհաճ էք (Նայում է Ագաթոյի վրայ)։ *Բայց ոչ դէպի ամէնքը, ինչպէս երեւում է, ոմանց համար դուք բացառութիւն էք անում, թէև ի՞նչ պատճառաւ մենք էլ կարծումենք։*

ՐՕԼՖ․ (*տխուր գրգռուած*)։

« Գիշեր բարի »։

ԲԷԹԽԷՆ․ (*նայում է յանդիմանութեամբ Ֆրիդերիկայի վրայ․ յետոյ պարկեշտութեամբ է խօսում*)։

Մենք դուրս ենք գնում, պ․ Րօլֆ։ (Նայէլ Ագաթոյին, որ յուզուած է բոլոր սրտով խօսելէն և կծմծուած է իր դէմքերը)։ *Ուրիշները քեզ նախանձումեն, բայց ես ոչ։ Թող ցնդաբանեն՝ ինչ որ կամին։*

ՐՕԼՖ․

Գնա՛ մէկը, դորանց ճանապարհ դիր։

ՖՐԻԴԵՐԻԿԱ․

Մենք հեռանումենք, հեռանում․ (Վերջապէս նայում է Ագաթոյի վրայ)։ *Մենք կարծումէինք, — դուք փոքր ինչ ներողամիտ կլինիք, վասն զի դուք ինքներդ . . ։*

ՐՕԼՖ․ (*վճռաբար*)։

Խնդրեմ ձեզանից թողնէք իմ տունս։

ԲԷԹԽԷՆ․ (*վախով նայում է մնջիկ․ ինչպէս եւ Ֆրիդերիկան․ վերջինը շուտով հեռանում է դէպի աջ․ կամենում է երթալ նորա ետեւից․ բայց արագ դառնում է դէպի Ագաթան․ մեղմ եւ բարեսրտութեամբ*)։

Դորոթէեա — Վինտեր արդէն խօսք է կապել քեզ վերայ, բայց այդ խօսքը ես չեմ երգի (ծաղրաբար) *ցանկամ ձեզ բախտաւորութիւն։* (Ելնէ մէկ անգամ նայելով սրտով իր ներողութեան խնդրելով)։ *Բարի գիշեր պ․ Րօլֆ։* (Դուրս է գնում աջ կողմէն)։

(ՐՕԼՖ․ *գալիս է քանի մի քայլ նորա ետեւից․ յետոյ կանգ է առնում․ երբ թէ զգալով իւր անզօրութիւնը․ կոմնակի մօտ է տալիս Ագաթայի վերայ․ որ յուզման մէջ՝ հազիւ կանգնել է կարողանում ոտքերի վերայ․ Միւսները կորուած են․ Ընդհանուր լռութիւն*)։

Տ․ ՎՕԼՄՈՒՏ․ (*որպէս զի ընդհատի լռութիւնը*)։

Ես կերթամ երեխային մօտիկ տալու։ (Վերջապէս լռութիւն։ Գնում է յամրաքայլ դէպի դուռ, բայց կանգ է առնում և լսում)։ *Մի երգի ձայն* (հեռուից դէպի աջ)։

Իմ գանձն է տանուէրը։
Տանուէր պէտք է լինի,
Որ ինձ ձրի բնակարան տայ
Ինձ ընդարձակ ապրել լինի։

ԴԵՄԻԼԸՐ. (ինքն իրան. բարկացած).

Այդ Դորոթէեա — Վինտերն է երգում փողոցումը ([illegible]):

Երգեցողութեան ձայն երկու կողմից ([illegible]):

Մեր տէրը սիրում է
Բոլորից միայն ինձ,
Որ գիտեմ երևիլ
Հպարտ ամենից:

ԲՈԼՖ. (լսում է մի քանի րոպէ, և երբ երգեցողութիւնը լսում է՝ յամրաքայլ վերադառնում է դէպի հովանոցը. կեղծ հանդարտութեամբ).

Կարելի է մենք դարձեալ կըկարդանք:

ՄԷԿ ՁԱՅՆԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ ([illegible]):

Առաքինի լինելը լաւ է,
Մենք էլ պիտի միշտ երևանք
Բայց խմացէք ի զուր չէ
Որ մեզ մարդիկ չըհաւատան:

ԵՐԿՈՒ ՁԱՅՆ ([illegible]):

Երբ այգի ունիմ միայնակ,
Հեզ ոչխար եմ ձևանում..:
Նորա ցանկութիւնքը համակ
Հեշտութեամբ եմ կատարում:

Տ. ՎՈԼՄՈՒՏ (ծանր շունչ առնելով. ինքն իրան).

Վերջապէս հեռացան նոքա: — Նախանձոտ արարածներ: Օձի ծնունդ: ([illegible]): Ընթերցանութիւնից այսօր ոչինչ դուրս չի գալ: ([illegible]):

ՏԵՍԻԼ ՎԵՑԵՐՈՐԴ.

ԲՈԼՖ եւ ԱԳԱԹԱ

(Ագաթա. նայելով վերեւ երգի սկզբում. վերջանալուցյետոյ ծածկում է աչքերը. տատանվելով գնում է դէպի տերասը).

ԲՈԼՖ. (նորա ետևից ուժգին ձայնով).

Ո՞ւր էք գնում դուք:

ԱԳԱԹԱ.

Այս տեղից հեռու:

ԲՈԼՖ. (կարճառոտ լռութիւնից յետոյ).

Քնելո՞ւ էք գնում:

ԱԳԱԹԱ.

Կարելի է։ Իսկ վաղուեան օրը ես բոլորովին կհեռանամ այս տեղից։

ԲՈԼՑ.

Ո՞ւր։ Ինչու համար։

ԱԳԱԹԱ.

Խնդրեմ ձեզանից չհարցնէք ինձ։

ԲՈԼՑ.

Ո՛չ, ո՛չ։ Էլի մէկ բառ, Դուք կամենում էք ինձ թողնել և իմ տունը։

ԱԳԱԹԱ.

Այո՛, ես վճռել եմ։

ԲՈԼՑ.

Այն պատճառաւ, որ այդ մարդիկ՝ մարդիկ չեն, այլ վիշապ, չար և անմիտ արարածներ . . ։

ԱԳԱԹԱ.

Ինչու համար էք նոցա վերայ բարկանում։ Դուք ինքներդ խոստովանվում էք, որ ես պէտք է դուրս երթամ։ Ի սէր ձեր, ի սէր իմ, մի արգելէք։

ԲՈԼՑ. (մօտենում է նորան, նայում է բարեկամաբար նորա աչքերին).

Ո՛չ։ Ես պէտք է ձեզ բոլորը ասեմ հենց հիմա, ինչ որ վաղուց իմ սրտումն էր։ (Գնում է յետևից և բռնելով նորան ձեռքը նստեցնէ)։ Հաւատացնում եմ ձեզ ամէն բանով, ինչ որ կան աշխարհումը, որ ես բարի դիտաւորութեամբ առաջարկեցի ձեզ քաշուել այս տեղ ձեր դժգոյն երեխայի հետ, մաքուր օդ ծծելու համար (Ագաթա դէպի դուռն է գնում) և ինչ դուրս եկաւ սորանից։ Իմ բարի դիտաւորութեանս մէջ երևեցաւ շատ անձնասիրութիւն։ Ինձ իդէալ ընդունելով ազնիւ և անշահասէր Ջօն-Հօվարդին, ես չափազանց շատ մտածեցի իմ բաւականութեան համար, և չափազանց սակաւ ձեր վերայ և աւելի քիչ անտես մարդկանց վերայ։ Եւ ահա ես այժմ պատժած . . ։ (Ագաթա զարմացած նորա անսպասելի խոստովանութեամբ)։ Այո՛, ես սիրում եմ ձեզ Տ. Շտեյին։ Մնացէք այստեղ, այդ մարդկանց ջիգրու։ (Ագաթա դողում նայում նորա վերայ)։ Այո՛, մնացէք այստեղ, ինձ ամուսին։

ԱԳԱԹԱ. (ընդհատ).

Ձ-ե-ր ամ-ու-ս-ի-ն։

ԲՈԼՑ.

Այս րոպէիս ես բոլորն ասացի, ինչ որ սրտէն վաղուց զգում էի։ Այն օրից՝ երբ դուք տեղափոխուեցիք իմ տունը, ես ձեր ազգե-

ցուցմունը իմ վերայ խոստովանվումէի․ մորդ հետ տխուր տեսարանի ժամանակից ձեր կերպարանքը կրումէի սրտումս։ Աշխարհը կարծումէ, որ մենք միմեանց հետ լծորդ չենք, այն պատճառաւ որ ես ունիմ ինչ և իցէ, իսկ դուք չունիք․ այդ աշխարհը բաղկանումէ երեխաներից, որոնք իրանց բոլոր կեանքում խաղումեն գրօշներով․ էնդուր համար և վշտացնումեն ձեզ, ձեր վերայ եր գեր են շարադրում։ Իսկ ես խոր զգումեմ թէ դուք ինձ ինչպէս մօտ էք և թանկագին․․ ձեր գեղեցիկ հոգւոյ և խելքի յատկութեամբ․․․ ։ Եւ միթէ դուք նոյնպէս միայնակ չէք, ինչպէս ես։ Առանց մօր — վասն զի դուք նորան չէք սիրում, առանց հօր (Ագաթա ահէյ էլէըը պաըյնաձէ)։ Ի՞նչ պատահեց ձեզ։

ԱԳԱԹԱ (յուզման մէջ նայումէ նորա վերայ)։

Ոչի՜նչ։

ԲՈԼՑ։

Դուք դարձեալ այդ հայեցուածքն ունիք, ինչպէս այս մի քանի օրերը, այդ երեսի վերայ խորին տանջանքի արտայայտութիւն է։ Թո՛յլ տուէք լուսաւորել նորան արեգակի ջերմ կարեկցութեամբ դէպի ձեզ․․․ ։

ԱԳԱԹԱ․ (դադրած թոյլ)։

Աւելի մի խօսէք․․․ ։ (Ինքն էրան)։ Հայր․ հա՛յր։ (Հէռանաձէ Բօլցէյ։ Բոլցըյայն)։ Այդ անկարելի է, ո՛չ երբէք։

ԲՈԼՑ։

Ինչո՞ւ համար անկարելի է։

ԱԳԱԹԱ։

Մի հարցնէք։ Ես չեմ կարող ասել։ (Մէտքը ըրէլըլ ծօտէր է պաստառ)։ Ձեզ ի՞նչ ուրախութիւն կըլինի կապել ձեր կեանքը ինձպէս չնչին կնոջ հետ, որ բարձի թողի է արել ամենից։ Ձեր ապագան դեռ ձեր առաջն է․ դուք կարող էք ազգին և տէրութեանը օգուտ բերել։ Ձեզ հասարակութեան մէջ յարգանքով շրջապատում են։

ԲՈԼՑ։

Դէ ի՞նչ անենք, միթէ այդ բոլորը ես կըկորցնեմ, եթէ դուք իմ կինը լինիք։ (Զէրժ զֆայմանտով)։ Ներեցէ՛ք, ձեր պատճառաբանութիւնները խոհեմ հիմն չունին։ Մտածեցէք ձեր որդւոյ վերայ․․․ ։

ԱԳԱԹԱ․ (խոր տրտմութեամբ)։

Ա՜խ, իմ երեխան, իմ սիրելի երեխան։ (Ինքն էրան)։ Նորա համար ես հրաժարուեցի քեզանից իմ խղճալի՛, թշուառ հայր։

ՐՕԼՖ.

Մտածեցէք նոյնպէս և մեր բախտի մասին (ոուըսխ ծողփուըվ)։ Եւ նորա համար, թէ դուք ո՜րքան թանկագին էք ինձ։

ԱԳԱԹԱ.

Խղճացէք իմ վերայ, մի խօսէք ինձ ձեր զգացմանց մասին,— դուք չըգիտէք թէ ի՜նչպէս այդ ծանր է ինձ։ (Նփոողո—մ փէղէ փէըըրոողը՝ ջէփոյ չոողո—մ ոյն փէղ ։ Ինփն ներոն)։ Ես չեմ կարող նորան ատել, բայց ծածկել նորանից ես չեմ համարձակի։

ՐՕԼՖ. (գնում է նորա ետեւից մինչեւ տերրասի աստիճանները).

Ես այժմ աղաղակում եմ դէպի ձեր սիրտը, Ագա՛թա։

ԱԳԱԹԱ. (նայում է նորա վերայ քնքշութեամբ).

Եթէ արդարև ինձ դուք սիրում էք, թող տուէք ինձ այժմ։

ՐՕԼՖ.

Յաւիտենութիւն. մինչև վաղուեան օրը, Ագա՛թա։

ԱԳԱԹԱ. (հանդարտ).

Այո՛, մինչև վաղուեան օրը։ Շնորհակա՛լ եմ ձեզանից ամենի համար. ամենի . . . (փնո—մ փոոն)։

ՏԵՍԻԼ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ.

ՐՕԼՖ *միայնակ*. Յետոյ ԴԵՄԼԷՐ.

ՐՕԼՖ.

Նա կամենում է թողնե՞լ իմ տունը։ Ո՛չ, ո՛չ. բնաւ ո՛չ։ (Բոզփո-ոոըո—ըէոն ծոյէփոըվ)։ Այս րոպէին ես բոլորը կարդացի նորա սրտի մէջ։ Նա իմն է և չըպէտք է ինձ թողնի։ Միայն այդ թշուառ արարածների երգը պղտորեց նորան, բայց այդ կանցնի կերթայ։

ԴԵՄԼԷՐ. (մտնում է աջ կողմից).

Այդ արդէն չափից դուրս աներեսութիւն է։ Ես պէտք է ձեզ իմաց անեմ պ. Րօլֆ։

ՐՕԼՖ.

Ի՞նչ է պատահել։

ԴԵՄԼԷՐ.

Այն կասկածաւոր ծերունին, որի մասին Պ. Րօլֆ, ես ձեզ ասացի,— տեսայ այս րոպէիս այս տեղ, այգում։

ՐՕԼՖ. (զբաղուած).

Ի՞նչպէս է մտել։

ԴԵՄԼԷՐ.

Այն չար օրիորդները դուրս գնալով այս տեղից, թողել են այգու դուռը . . ։

ԲՕԼՑ․

Բաց են թողել։

ԴԵՄԼԷՐ․

Այո։ (աժգոհաբար)։ Այդ գանով, հաւանական է ծածկաբար մոել է ծերունին։

ԲՕԼՑ․

Հըմմ։

ԴԵՄԼԷՐ․

Ես չեմ կարծում, որ նա կամեցած լինի մէկ բան բերել, այլ հաւատացած եմ, որ նա մնաել է տանել այս տեղից . . ։

ԲՕԼՑ․

Ի՞նչու համար նորան չբռնեցիք։

ԴԵՄԼԷՐ․ (*երեւակայելով*)։

Մթութեան մէջ մացառներում յանկարծ անհետացաւ ինձանից։

ԲՕԼՑ․

Կանչեցէք այգեպանին․ երկուսով էլ նկատեցէք նորա հետքը։ Դուք ինձ պատասխանատու էք, եթէ նա այստեղից դուրս գայ։ (Դեմլեր արտայայտելով խոնարհութիւն դառնում յետ ու դէպի վեր)։ Նոյնպէս իմաց տուէք ամէն դէպքում և փողոցի հերթական ոստիկաններին, աւելի ոչինչ։ Իսկ թէ ծերունին առանց չար մտքի մոել է այգին։ (Դեմլեր հառաչելով ձգւում)։ Գնացէք։ (Դուրս են գալիս աջ կողմից. Բոլցը նայում Ագաթայի լուսամուտին)։ Մութն է։ Հաւանական է, որ նա միւս սենեակումն է, որդու մօտ։ Այս տեղ նորա մէջ կրծապեն ուրիշ մտածմունքներ . . ։ Ես հաւատացած եմ այն բանում․ ես զգում եմ իմ անձս այնպէս կայտառ, լի յուսով բախտաւորութեան համար։ Դուրս գամ փողոցը, սենեակումս շունչս բռնվում է, ինձ հարկաւոր է մենակ։ (Դառնում դէպի Ագաթայի լուսամուտները, զգացմունք)։ Մինչև առաւօտ բարեաւ մնաս (Դուրս է գալիս դէպի աջ)։

ՏԵՍԻԼ ՈՒԹԵՐՈՐԴ․

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ (*Ագաթա մօտենում է լուսամուտին քանի մի անգամ*)
ԻԴԱՑԻՑ *յետոյ եւ* Տ․ ՎՕԼՄՈՒՏ․

(*Ագաթա մօտենում է լուսամուտին՝ ծածկում է նորան․ վարագոյրը իջեցնում է․ որի ետեւից նա չի երեւում։ Յանկարծ նորանից յետոյ, վառած ճրագով․ նորա սենեակը այգիից երեւում է կէս լուսաւորուած*)։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ․ (*դուրս է գալիս ձախակողմից․ մացառների միջից․ զգոյշ եւ երկչոտ*)

Ամէն տեղ լռութիւն է։ Դէ՛ վերջապէս։ Դստերս սենեակումը լոյս է երեւում։ Բարի որդեակ. մի՛ բարկանար ինձ վերայ, եթէ ես մէկ անգամ էլ երեւամ քո աչքերին. միայն մի յուսահատուիր եւ մի՛ ասիր ինձ «մինթէ դու դեռ քաղաքից դուրս չես գնացել»։ Իբր նորա հետ խօսելով։ Որդեակ, ես չըկարողացայ դուրս երթալ։ Այն ժամանակ ես կըփախչէի յուսահատութիւնից . . ։ Ա՜խ. էլի մէկ անգամ, միայն մէկ անգամ կամենում եմ տեսնել քեզ՝ որպէս զի ասեմ «ցոյց տուր ինձ քո երեխային»։ (Ձայնը հոգւոց է դողում) եւ այն ժամանակ մնաս բարեաւ յաւիտեան։ (Նայում է հովանոցին)։ Այսօր այստեղ սանդուղքների վերայ կանգնած էր իմ թոռը. ես նորան տեսայ այգու դռնից (ցոյց է տալիս դրօշակ-ներին վերայ ժողովուրդ), սորանք նորա չինածն են։ Վեր առնեմ միայն մէկը ինձ յիշատակի համար։ (Նայում է ծաղկով ուրիշէրէ վերայ հովանոցի մօտ, որպէս թէ ցանկալով այնտեղից յետ բերել դրօշակը)։ Այն ինչ է փայլում ներքեւում։ (Բարձրացնում է մետալիօնը, մօտեցնում է լապտերին և զարմացմամբ զննում նորան)։ Ինձ թւում է, որ այս պատկերը Իդա Րէյնգօլդինն է, նորա աչքերն են,— այո, այդ նա է։ Ի՜նչպէս են նայում այդ աչքերը ինձ վերայ, որոնց համար մէկ ժամանակ ես բոլորը զոհեցի (դառնապէս ծիծաղում է), բոլորը, բոլորը . . ։ (Յետ է նայում)։ Զի՞ ընծայել արդեօք այս պատկերը իւր դստերը յիշատակի համար իւր ջահելութեան ժամանակը։ Ես կըդարձնեմ այդ դստերս—(յանկարծ վախենում է)։ Մէկը գալիս է, (անցնում է լապտերը. հեռանում է։ Լռում է։ Հովանոցից դուրս է գալիս)։ Ո՛չ ոք չըկայ, ինձ այնպէս է թւում։ Համարձակ յառաջ։ Մոլորուել ես չեմ կարող։ (Համարեա թէ ծիծաղելով), աջ կողմումը գրասենեակն է. բայց այնտեղ մահամահ լռութիւն է, եթէ ես դէպի ձախակողմեան դուռը ծեծեմ, իմ դստեր սենեակը այնտեղ կըլինի. իսկ նորա սենեակի դուռը ես մթնով էլ կըգտնեմ։ (Մօտենում է դրանը)։ Այն գիշերը՝ երբ ես մօտս լուսամուտից աւելի վատաշ էի, քան թէ այժմ։ Դէ՛ յառաջ։ Այսօր դու գողութիւն անել չես ուզում։ (Հանդարտ բաց է անում նեղաղլ-ծիղ անցքէ դուռը, ականջ է դնում և դարձեալ վախենում է)։ Լռութիւն։ Մէկը գալիս է։ Քայլերի ձայն. խօսակցութիւն . . ։ Կըթողնեմ իմ մօտից անցնեն գնան։ (Մտնում է տուն)։

ԻԴԱ. (դուրս է գալիս տունից, ձախակողմից, խօսում է հանդարտ եւ աշով յետ է դարձնում երեսը)։

Ես ոչինչ չեմ տեսնում: Այստեղ այնպէս մութն է:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (գնում է նորա ետևից փոքրիկ լապտերով. ձեռով լուսի առաջ փակելով. ուժեղ).

Գալիս եմ, գալիս եմ, որ ձեզ լոյս տամ: Ոչ ոք մեզ չի տեսնիլ. մի վախենաք:

ԻԴԱ.

Ինչ զարհուրելի էր ինձ երբ նստած էի ձեր սենեակում,—վախենալ եմ աղջկանից և նորանից փախչիլ:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ.

Լռեցէք այժմ: Մեզ պէտք է գեռ պտռել գտնել մեդալիօնը:

ԻԴԱ.

Այո, այո: (Լսվում է քայլերի ձայն ներքնահարկից աղմուկ և աղմուկ վայր ընկնելու ձայն): Այն ինչ ձայն է այնտեղ:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (աչով).

Այն տեղ մէկ բան վայր ընկաւ:

ԱԳԱԹԱ. (սենեակից նորան տեսնել չի կարելի. բարձրաձայն).

Ո՞վ է այնտեղ: (Յանկարծ գոռում է): Մարդ է: (Վազ է տալիս դէպի բաց լուսամուտը բռնում շրջերի մէջ՝ աջում մոմերով կանգնում է): Օգնեցէք, մէկը մտել է այստեղ:

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (առջևում ձախակողմից. նստարանի մօտ).

Օգնութիւն հասէք, օգնութիւն, այստեղ:

ՏԵՍԻԼ ԻՆՆԵՐՈՐԴ.

ԻԴԱ. Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. ԱԳԱԹԱ (թաք է կենում). ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ. ԴԵՄԼԷՐ. ԱԲԷԼ. յետոյ ԲՕԼՖ և երկու ստրկաններ.

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ. (փախչում է աջով տէրրասի վերայ).

Դուրս դուրս այս տեղից:

ԴԵՄԼԷՐ. (արագ աջ կողմից դուրս է գալիս. գոռում է).

Նա տուն էր մտել, բռնէք գողին. (Ֆաբրիցիոս խուժում դէպի քողը, Դեմլեր բռնում է նորան): Կաց, դու ինձանից չես ազատուի:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ. (յուսահատ).

Բաց թող: Բաց թող. (Բռնում նորան, նրան յգում առաջ դէպի աջ. տեսնում Աբէլին, որ ճանապարհը փակել է):

ԱԲԷԼ.

Արդէն նա այս տեղից չի անցնիլ:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ. (կատաղած ինքն իրան).

Ինձ մնում է միայն պատից դուրս թռչել: (Վազում դէպի յետ նստարանի և մոմերի մօտով: Իդա կանգնած է այս տեղ կորցրել Տ. Վօլմօսի հետ: Լապտերից լոյս ընկնում նորա երեսի վերայ: Ֆաբրից-

—— Նայելով Նորա երեսին, ակամայ կանգ է առնում և ետ է մի քայլ կանգնում անշարժ բաց բերանով։ Ընդհատելով)։ Իմ կինն է — այո, այո իմ (բարձրաձայն) Իդան է։

ԻԴԱ.

Այդ ո՞ւմ ձայնն եմ լսում։ (Բռնում իւր սիրտը և վայր է ընկնում)։

ԱԲԷԼ. (*բռնում է ետեւից թմրած Ֆաբրիկանտին*).

Վերջապէս ձեռքս ընկար։ Այժմ չես ազատուիլ։ (Տապալում Նորան գետին. Նա կամենում վերկենալ, բայց ձեռքով ծնկան վերայ. Դեմլեր մօտ է վազում և կռանում էլ բռնած անհին Ֆաբրիկանտին այդ դրութեան մէջ։ Ֆաբրիկանտը փնտռում առանց խօսելու)։

ՐՕԼՖ. (*շտապում է աջ կողմից. երկու ոստիկաններ հետեւում են նորան*).

Ի՞նչ է պատահել այս տեղ։

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (*Իդայի մօտ. որ կիսով չափ խոստովանվելու պէս՝ դէմ է առել նորա ուսերին. յուզմունքից հեւալով*).

Այն ծերունին (ցոյց տալով Ֆաբրիկանտի վերայ), կամենում էր, կարծեմ, մեզ կողոպտել. իսկ այս տիկինը վախեցաւ և ուշաթափութեան մէջ է։

ՐՕԼՖ. (*նայելով զարմացքով. կիսաձայն*).

Տ. Րէյնգօլդ։ Դո՞ւք այս տեղ։ (Նայում Ֆաբրիկանտի վերայ։ Աւելի զարմացած)։ Ուրեմն այդ դո՞ւք էք այս տեղ, խղճալի։

ԴԵՄԼԵՐ.

Այո նոյն խակ ծերունին է, որ բոլոր այս օրերը ման էր գալիս տան չորեք կողմը։

ՐՕԼՖ. (*յանկարծ գլուխը բռնում է. յետոյ կշռադատելով ցոյց է տալիս ձեռքով ներաշաւիղ անցքը*).

Նա գիտէր, որ այն տեղ է գտնվում գրամարկղը։ (Թէքուելով դէպի Ֆաբրիկանտը)։ Ի՞նչ էիք մտածել։ Ի՞նչ բանի էք ձեռնարկել։ (Ֆաբրիկանտ նայում Նորա վերայ, փնտռում և լռում)։

ԴԵՄԼԵՐ.

Նա կամենում էր մեզ կողոպտել պ. Րօլֆ։ Նա այն տեղ ներաշաւիղ անցքումն էր։

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ.

Բայց մենք իր ժամանակին լսեցինք և Տ. Շտերնը ճչաց, «օգնութի՜ւն հասէք» — և ես . . .

ԱԳԱԹԱՅ. (*որ այդ միջոցին չի տեսնվում՝ երեւում է դարձեալ լուսամուտի առաջը. հագնուած եւ սանտրուած [illegible] ոյլ արդուածի սկզբում*).

(Բարձրաձայն)։ Այդ ո՞վ է։ Ո՞ւմն են ձերբակալել։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ (*դողահար է գալիս· ուղղվումէ· ինքն իրան· դողդոջուն ձայնով*)։

Նորա ձայնն է — իմ դստեր ձայնն է։ (Արտ. խոր յոգնով)։ *Այս տեղից հեռացրէք ինձ։*

ՐՈԼՖ·

Անբախտ․ ձեզ կըտանեն դարձեալ բանտը։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ·

Այո՛, բանտը՝ միայն աւելի շուտափոյթ, շուտափոյթ։ Ես բոլորը կըխոստովանեմ, միայն այս տեղից ինձ հեռացրէք։ (Բարձրանում ոտքի վերայ Աբէլը և ոստիկաններից մէկի օգնութեամբ նայում Իգայի վերայ որը ոտքի էր եկել և որը դարձեալ զարհուրանօք նայում նորա վերայ։ (Ինքն իրան)։ *Այս ինչ հանդիպումն է։* (Բարձրաձայն)։ *Դէ ինձ այստեղից հեռացրէք։*

ԻԳԱ· (*ապշութեամբ նայումէ նորա երեսին· յետոյ երեսը դարձնումէ*)։

Սիրտս գնումէ . . ։ *Օգնեցէք։* (Դարձեալ ծալվում ոտքերը)։

ՐՈԼՖ· (*ոստիկաններին*)։

Դո՛ւրս տարէք դորան։ (Տ. Վօլմութին)։ *Իսկ դուք աղջկանը տո՛ւն տարէք։*

Տ· ՎՕԼՄՈՒՏ· (*կիսաձայն· տար· տար*)։

Ի՛նձ մօտ։ Սպիրտ կածեմ և նորան ուշքի կըբերեմ (Իգային տանում յառաջ դէպի յետ)։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ· (*խփած աչքերով· ինքն իրան*)։

Այդ զարհուրելի է զարհուրելի։ (Կիսաձայն)։ *Դէ հեռացրէք ինձ։* (Ոստիկանները տանում են նորան դէպի յառաջ, աջակողմը, Դէմչէր և Աբէլ հետևում են նորան։ Րօլֆ մնում միայնակ և նայում նոցա ետևից)։

ՏԵՍԻԼ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ.

ՐՈԼՖ· *յետոյ* ԱԳԱԹԱ· *վերջը* Տ· ՎՕԼՄՈՒՏ·

ՐՈԼՖ· (*ինչպէս խլացած*)։

Ի՜նչ գիշեր է։ Ես ինչպէս երազումն եմ․ երևակայումէի մերձաւոր բախտաւորութեան վերայ . . . և յանկարծ այդ ծերունին, որին ցաւակցաբար հաւատացի, մտքումը դրել էր ինձ կողոպտելու . . ։

ԱԳԱԹԱ· (*մտնումէ տեռրասի վերայ· գլխին քող ձգած· շփոթուած*)։

Հայրս ի՞նչ է պատահել։ Ինձ թւեցաւ, թէ ես լսումէի իմ մօր ձայնը։

ԲՈԼՑ.

Այո՛, նա այստեղ էր։ Եւ երկիւղից ուշագնայ եղաւ, տեսնելով ծերունուն, որ մտել էր գիշերը այս տեղ . . . Ո՜հ, ինչպէս թեթեւամիտ ենք մենք։

ԱԳԱԹԱ.

Ո՞վ էր այդ ծերը։

ԲՈԼՑ.

Նոյն ինքն, որին դուք տեսաք այս օրերում մեր տանը՝ ազատւած բանտից . . .

ԱԳԱԹԱ.

Ո՛չ, ոչ, անկարելի է։

ԲՈԼՑ.

Ի՞նչ պատահեց, ձեզ.

ԱԳԱԹԱ.

Ես ասում եմ ձեզ ոչ։ Այդ նա չէ, հաւատացնում եմ, նա չէ։

ԲՈԼՑ.

Ես չեմ հասկանում ձեր խօսքերը։ Ես տեսայ նորան, ինչպէս տեսնում եմ ձեզ այժմ . . .

ԱԳԱԹԱ.

Իմ հօրը։ Ո՛չ. ոչ։

ԲՈԼՑ. (յետ կանչելով Ագաթայից՝ զարմացմամբ մի քանի քայլ ետ է քաշւում)։

Երդւում եմ տալիս քեզ, խելքդ գլուխդ է։ Այն ծերունին, որին այս տեղից տարան ոստիկանները, որը կամենումէր այս տեղ գողութիւն անել, ձեր հայրն է։

ԱԳԱԹԱ.

Ո՛չ, այդ անկարելի է։ Ես չեմ հաւատում։ Նա չէր եկել այս տեղ գողութիւն անելու, այլ տեսութիւն անելու ծածկաբար՝ ինձ հետ, մնաս բարեւ ասելու վերջին անգամ (արագ մօտենում է Բոլցին)։ Ազատեցէք, ազատեցէք նորան։ Եթէ դուք ինձ սիրումէք, օգնեցէք նորան փրկելու երկրորդ բանտարկութիւնից։

ԲՈԼՑ. (սաստիկ զարհուրանքով)։

Ձեր հօրը։ (Ագաթան շփոթւած ձայնով)։ Մտածեցէք ինչ էք խօսում։ (Նա հաստատ նշան է անում), բայց ինչպէս ես կարող եմ նորան փրկել (Սարսափից ցնցւում է)։ Նա ինքը խոստովանեց, որ եկել էր այս տեղ գողութիւն անելու . . . (Ագաթան պատրաստ էր լաց ընկնելու, բայց ժողովելով ոյժը և մօտենալով Բոլցին, որ պղտոր է հուզմունքից, ընկնում նորա ձեռքը. նայում է նորա աչքը յուսահատութեամբ։ Կ'օգնէք ինձ լռել) այն մարդու դուստրը, որ կամեցաւ ինձ

կողոպտել՝ իմ կինն է. ([illegible]) և իմ պատիւս… ([illegible]): Ագա՛թա, խե՛ղճ գլուխդ ժողովիր: Մենք այստեղ մենակ ենք: Դեռ ոչ ոք չգիտէ: Խոհեմ կացէք, եթէ դուք բարի էք ցանկանում ձեր անձին, ինձ և ձեր երեխային. եթէ դուք չէք կամենում մեզ բոլորիս անբախտացնել ([illegible]), ոչ ոքի մի ասէք, բաց ի ինձանից, որ նա ձեր հայրն է: ([illegible]): Ուրեմն եթէ այդ ճշմարիտ նա է, բայց ես այժմ ես չեմ հաւատում: ([illegible]) եթէ նա էլ լինի այդ մարդը, այն ժամանակ փրկել խղճալոյն անհնար է: Մտածեցէք ձեր անձին համար, ձեր զաւակի համար, ձեր և իմ բախտի համար: Ոչ ոք չի իմանալ դուք ինչ մասին այժմ խօսումէիք: Եւ եթէ մարդկային զգացման կամ հայրական սիրոյ մնացորդները ստիպեն նորան լռելու՝ այն ժամանակ աշխարհը չի իմանալ, որ նա ձեր հայրն է: ([illegible]): Ես ձեզ սիրումեմ այնպէս սաստիկ, պաղատումեմ խոհեմ լինիք:

ԱԳԱԹԱ. (ինքն իրան. յուսահատութեան մէջ).

Ո՜հ բախտ. ո՜հ իմ զաւակս:

ՌՕԼՖ.

Այո՛: Դուք խոհեմ էք:

ԱԳԱԹԱ. (հանդարտ դէմքով շարժումէ. Ռօլֆ թեքումէ գլուխը նորա ծնկանը:)

Թուլութիւն, թուլութիւն . . . ([illegible]): Նա կանչումէ: Դուք լսումէք:

ՌՕԼՖ.

Ոչ ոք ձեզ չի կանչում: Ինձ լսեցէք . . .

ԱԳԱԹԱ.

Ո՛չ. նա կանչումէ: Նորա նորան բանտը գցին — և նա կանչումէ ինձ «դուստր իմ», ասումէ նա, միակ դուստր: Միթէ դու կարող ես ինձ թողնել: Բոլորը ինձ թողին, ամէնքը դատապարտեցին և անիծեցին. բոլորը կարծումեն որ ես յանցաւոր եմ, դուստրս էլ թողնումէ ինձ ձեռքից:: Ո՛չ. նա մեղաւոր չէ: Ձե՛զ կողոպտելու, ձե՛զ, որ նորան բարերարութիւն էք արե՜լ. ո՛չ, երբէք:

ՌՕԼՖ. (բռնումէ նորա ձեռը).

Ագա՛թա:

ԱԳԱԹԱ. (*մերժում է նորան*).

Թո՛յլ տուէք ինձ, իմ հայրս դժբախտութեան մէջ է և կանչում է ինձ իւր մօտ։ Ես ձեզ հասկանում եմ։ Դուք կամենում էք, որպէս զի ձեզ ամուսին լինելու համար հրաժարուեմ իմ հօրից, և ձեռքից նորան բաց թողնեմ։ Դուք արդէն տեսաք, ինչպէս ես հրաժարուեցի մօրից, և այն պատճառաւ կարծում էք այժմ։

ՌՕԼՖ.

Ագա՛թա։

ԱԳԱԹԱ.

Լռեցէք։ Էլ աւելի չխօսէք։ Ես կարողացայ թողնել իմ մայրս այն պատճառաւ, որ նա հարուստ է և դափնիներ է հնձում իւր ճարտար արուեստով որի վերայ ամէնը հիանումեն, մանաւանդ որ, նա ինքը ինձ վաղուց բաց թողեց։ Իսկ հօրս թողնել նորա անբախտութեան միջոցին՝ ես չեմ կարող այժմ։ Ես լսում եմ նորա ձայնը բանտի որմերից, նա կանչում է ինձ։ (Գնում է դէպի դուռը)։ Գալիս եմ, գալիս քեզ մօտ. ո՛վ իմ անբախտ հայր։

Տ. ՎՕԼՄՈՒՏ. (*ձախ կողմից վերադառնում է, բայց կանգ է առնում. յարգութեամբ բաւական հեռու*).

ՌՕԼՖ. (*Ագաթայի հետքից*).

Ի՞նչ վճռեցիք։

ԱԳԱԹԱ.

Երթալ հօրս մօտ, պաշտպանել նորան, մխիթարել նորան։ (Տեսնելով Տ. Վօլմուտին, դէպի նորան)։ Պաշտպանեցէք իմ որդեկիս։ (Ռօլֆին)։ Թո՛յլ տուէք ինձ, ես ձեզանից ոչինչ չեմ ուզում. իմ ներկայութիւնս երբէք չի կարող արատաւորել ձեր բարի անունը, իմ ետևից մի գնաք ես բոլոր հանդիպողներին փողոցումը կըպատմեմ իմ հայրն ո՛վ է։ (Փախչում դէպի դուռը)։

(Վարագոյրը իջնում է)։

(Շարունակելի) (Թարգմ.) Զ. Տէր Զաքարեան.